

Torsdag med THORS

13.11.82

Ni har väl inte leidun på språkvård? Vad "leidun" betyder förklarar prof. Thors i dag för dem som ev. inte känner till detta klangfulla österbottniska uttryck. I förbifarten noterar han också att den gamla seden att försvenska utländska kungars namn (se alla historieböckernas franska Ludvigar och engelska Karlar m.fl) tycks vara på avskrivning — Spaniens Juan Carlos får heta som han heter och knappast är vi beredda att döpa om kronprins Charles till Karl när han blir kung ...

"Vad är det kända leidu egentligen för ett ord?" frågade en av mina vänner härom dagen.

Det är den dialektala formen (i min hemtrakts centralösterbottniska mål uttalat med o-vokal som i "oljud") av ett känt svenskt ord: leda. Det har blivit ganska allmänt känt hos oss, kanske under kriget. Formen motsvarar ordagrant hög-språkets ledan; i österbottniska mål används den bestämda formen mer än i hög-språket; man säger t.ex. äta "tjöti å pärona" — äta kött och potatis.

Ett annat dialektalt ord som fått ganska stor användning i finländskt hög-språk är llinin (med korta i-ljud) "ledbruten", "öm i kroppen efter ansträngning"; det hör ihop med ett ord lämja, av lam.

En annan frågeställare är förvånad över att den spanske kungen i tidningspressen brukar kallas Juan Carlos, inte "Karl".

□

Jag tror inte att Juan Carlos används för att uttrycka ringaktning. Det beror väl på att spanskan har blivit känd för ganska många (den är ju ett världsspråk) och på att ett "Johan Karl" skulle verka ganska

främmande, medan "Karl Johan" är valkänt och rytmiskt tillfredsställande. Det faller mig in, att det skall bli intressant att en dag få se vad den nuvarande prinsen av Wales, Charles, kommer att kallas i vår press. Jag misstänker att hans namn blir Charles också i vår press — inte Karl eller Kaarle, trots att England har haft två kungar som hos oss gått under namnet Karl.

En dam har "funderat över detta nu så vanliga Med tack i dödsannonserna. Förutsätter det inte att man sänder något, blommor eller en gåva?"

Jag har gått igenom dödsannonserna i Hbl under ett par veckor, men kunde inte finna något "med tack" enbart. Det var däremot ganska vanligt med uttryck som "Med tack för vänligt deltagande". Ibland fanns det, före de sörjandes namn, uttryck som "Med tacksamhet och saknad". Båda de uttryck som jag har citerat är helt korrekta.

□

När jag ovan skrev den spanske konungen, kom jag att tänka på att spanske med e är en form som i vissa sammanhang brukar "skuffas undan" i tidningarna. E-formen är emellertid den som skall brukas när adjektivet står ensamt, t.ex. "Vår käre avlidne" (Om det är fråga om en man). Formen på -a leder tanken till en kvinna, använd om en man stöter den mitt språköra — och jag tror inte att den reaktionen bara väcks hos mig.

När adjektivet kommer före ett substantiv såsom i uttrycket den spanske konungen, är bruket vacklande hos oss, medan rikssvenskar mycket gärna har e-formen, trots att den inte är vanlig i tal i mellersta och norra Sverige. Den är dock helt korrekt i vårdad stil.

Ett par frågor skall jag komma till nästa vecka, bl.a. "fyra gånger mindre än".

Carl-Eric Thors